

УДК 351.746.1 (477)

<https://doi.org/10.31470/2786-6246-2022-2-31-43>

Альван Амро,

доктор філософії у галузі «Публічного управління та адміністрування»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8715-3250>

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Анотація. У статті проаналізована концептуальна модель державного управління у сфері національної безпеки у Великобританії. Обґрунтовано, що в англійській стратегії підхід до національної безпеки заснований на ряді ключових цінностей, зокрема: права людини, верховенство закону, законний та відповідальний уряд, правосуддя, свободу, терпимість і можливості для всіх. Ці цінності формують основу безпеки, добробуту та процвітання Великобританії. Англійська стратегія передбачає, що Великобританія займає сприятливе становище для отримання вигоди від глобалізації. Одночасно вона бере на себе обов'язок контролювати загрози, спричинені глобалізацією. При цьому загрози поділяються на такі категорії: економічні (загрози відкритим ринкам, світовій фінансовій стабільності, потенційні загрози міжнародній торгівлі); технологічні (Інтернет); демографічні (зростання населення, і пов'язані з цим проблеми з нестачею їжі та води, зростанням безробіття, міграцією); війни та військові конфлікти. В англійській стратегії велике місце відведено питанням зміни клімату. Ця проблема для Англії як острівної держави становить найбільшу загрозу національній безпеці. У зв'язку з цим її рішення є життєво необхідним. Стратегія Великобританії

націлена на забезпечення національної безпеки країни, вона побудована на основі нової схеми, яка поєднує готовність спеціальних служб до надзвичайних ситуацій за участю пересічних громадян у забезпеченні безпеки в регіонах. У ній наголошується, що громадяни мають бути готовими ефективно відповідати на всі види потенційних загроз від природних лих, як, наприклад, повені до терористичних актів. Стратегія Великобританії виходить із «практичного застосування», наприклад, передбачає створення національного реєстру потенційних ризиків, доступного всім громадянам країни.

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що в Україні потрібно розробили загальний рамковий стратегічний документ – «Стратегія національної безпеки до 2030 року», де передбачити: глобальну безпеку, європейську безпеку, міжнародну безпеку, розвиток систем національної безпеки та прогнозування подальших етапів формування державної політики у сфері національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, глобалізація, кліматичні зміни, військова безпека, світові безпекові організації.

Alwan Amro,

Doctor of Philosophy in Public Administration

CONCEPTUAL MODEL OF GOVERNMENT IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY IN THE UK

Abstract. The article analyzes the conceptual model of public administration in the field of national security in the UK. The author argues that the British strategy's approach to national security is based on a number of key values, including human rights, the rule of law, lawful and responsible government, justice, freedom, tolerance and opportunities for all. These values form the basis of Britain's security, prosperity and prosperity. The British

strategy assumes that the United Kingdom is in a favorable position to benefit from globalization. At the same time, it is committed to controlling the threats posed by globalization. Threats are divided into the following categories: economic (threats to open markets, global financial stability, potential threats to international trade); technological (Internet); demographic (population growth, and related problems with food and water shortages, rising unemployment, migration); wars and military conflicts. Climate change is high on the British strategy. This problem for England as an island nation is the greatest threat to national security. In this regard, her decision is vital. The UK's strategy is aimed at ensuring the country's national security, it is based on a new scheme that combines the readiness of special services for emergencies with the participation of ordinary citizens in ensuring security in the regions. It emphasizes that citizens must be prepared to respond effectively to all types of potential threats from natural disasters, such as floods and terrorist acts. The UK strategy is based on «practical application», for example, it provides for the creation of a national register of potential risks, available to all citizens of the country.

The analysis gives grounds to note that Ukraine needs to develop a general framework strategic document - «National Security Strategy until 2030», which provides: global security, European security, international security, development of national security systems and forecasting further stages of state policy in the field national security.

Key words: national security, globalization, climate change, military security, world security organizations.

Постановка проблеми. Зміни, що відбулися останнім часом у рівновазі політичних і військових сил, у появі нових видів озброєнь, змусили багато країн світу по-іншому розглядати питання національної безпеки.

Стратегія національної безпеки тієї чи іншої країни – це свого роду політичний документ. У ньому викладено систему офіційних поглядів на місце та роль держави в сучасному світі, її національні цінності, інтереси та цілі, сили, засоби та способи попередження та відображення зовнішніх та внутрішніх загроз, а також на основі організації та принципи функціонування системи забезпечення національної безпеки.

Сам термін «національна безпека» виник у США на початку ХХ ст., проте в активну політичну практику він був запроваджений лише у 1986 р., коли Президент США почав виступати зі щорічним посланням до Конгресу – «Стратегія національної безпеки США» [1]. Інші держави також оцінили значення такого документа. Проте у Великій Британії подібні пріоритети формулюються не щорічно, але на перспективу, тобто змінюються під впливом розвитку як самих держав та їх внутрішньої політики, так і зовнішніх умов та зовнішньої політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закордонний досвід з проблем формування ефективної та результативної державної політики у сфері національної безпеки аналізують багато українських та закордонних вчених, у тому числі: О. Астахов, В. Горбулін, М. Єрмошин, М. Іжа, О. Ільяшов, С. Мосов, Н. Нижник, В. Олуйко, О. Пархоменко-Куцевіл, Ю. Пунда, В. Радецький, І. Романченко, А. Семенченко, Г. Ситник, В. Сіцінський, П. Чабаненко, В. Шарий, В. Шемаєв, С. Ярош та ін.

Разом з тим, виникла об'єктивна потреба у системному аналізі концептуальної моделі державного управління у сфері національної безпеки у Великобританії.

Метою дослідження є системний аналіз концептуальної моделі державного управління у сфері національної безпеки у Великобританії.

Виклад основного матеріалу. Для більшості розвинених європейських країн, наприклад, стратегія національної безпеки майже перестала відрізнятися від стратегії міжнародної безпеки, оскільки всі вони утворюють єдину систему колективної безпеки, в межах якої

військова сила не грає ніякої активної ролі у відносинах між державами, які є елементами цієї системи [2, с. 115] .

У сучасному світі безпеку забезпечують Організація Об'єднаних Націй, яку можна назвати міжурядовою організацією глобального рівня, і міжурядові організації регіонального рівня, яких більшість і які досить успішно співпрацюють один з одним, а також НАТО, ОБСЄ та ін.

Специфіка системи правових актів у сфері національної безпеки полягає в тому, що основні напрямки регулюють не федеральні закони, а інші акти, в тому числі Концепція протидії тероризму, Транспортна стратегія, Військова доктрина, Доктрина інформаційної безпеки, Екологічна доктрина, Концепція зовнішньої політики та інші документи.

Глобалізації властиво, перш за все, посилення економічної, інформаційної, науково-технічної та правової взаємозалежності. Становлення все більш ускладнюється та укрупнення соціально-економічної системи веде до посилення наддержавного регулювання.

Тому включення в єдиний простір регіонів, держав, народів, з одного боку, розширює межі та можливості: глобалізація має те безсумнівна перевага, що в ході її розвитку долається замкнутість, вузькість і обмеженість інтересів, об'єднуються зусилля в досягненні цілей. З іншого боку, зниження ролі національної держави, національної економіки, національної культури і національного чинника в цілому породжує безліч страхів з приводу втрати політико-економічної незалежності і національної самобутності [3, с. 69; 4].

Національна безпека для Великобританії відповідно до її стратегії – це вже не те розуміння, що було в минулому, де головним акцентом був «захист держави та її життєво важливих інтересів від атак інших держав». Останні десятиліття це розуміння розширилося. Тепер національна безпека поряд з іншим має приділяти увагу також загрозам способу життя британського суспільства та цілісності держави.

В англійській стратегії підхід до національної безпеки заснований на ряді ключових цінностей. Вони включають: права людини, верховенство

закону, законний та відповідальний уряд, правосуддя, свободу, терпимість і можливості для всіх. Ці цінності формують основу безпеки, добробуту та процвітання Великобританії.

На думку англійських стратегів, найкращим способом забезпечення безпеки є створення коаліції держав, які будуть будувати свою діяльність на підтримку цих цінностей.

У Великій Британії діє Закон про надзвичайні ситуації (Civil Contingencies Act, 2004), який визначає надзвичайні ситуації як небезпечні події або явища, що можуть мати серйозний негативний вплив або нанести значну шкоду способу життя громадян, навколишньому середовищу або національній безпеці (зокрема, внаслідок війни або вчинення терористичних актів). Тобто йдеться про широкий спектр загроз [5].

З метою реалізації положень зазначеного Закону урядом розроблено низку керівних документів, що надають рекомендації та пропонують гнучкі механізми запобігання, підготовки до реагування, безпосереднього реагування на надзвичайні ситуації та відновлення.

Зокрема, це:

– Програма підвищення стійкості (The Resilience Capabilities Programme), яка визначає сфери відповідальності різних державних органів і порядок міжвідомчої координації і взаємодії при підготовці, реагуванні та ліквідації (мінімізації) наслідків надзвичайних ситуацій;

– Концепція проведення операцій з реагування на надзвичайні ситуації (UK central government arrangements for responding to an emergency, Concept of operations), яка визначає принципи і порядок реагування на надзвичайні ситуації, а також гнучкі механізми координації відповідних заходів;

– Посібник із надзвичайних ситуацій та відновлення (Emergency Response and Recovery. Guidance), в якому визначені принципи та ефективна практика реагування на надзвичайні ситуації та відновлення

після криз, повноваження державних органів і служб у цій сфері, надані рекомендації щодо організації міжвідомчої взаємодії і роботи із засобами масової інформації;

– Плани на випадок надзвичайних ситуацій для реагування на найвищі пріоритетні ризики, ідентифіковані в Національній оцінці ризиків (Contingency plans for responding to the highest priority risks identified in the NRA);

– Національні стратегічні засади стійкості громади (A Strategic National Framework on Community Resilience), що визначають принципи і можливості громад і громадян у зміцненні власної стійкості до загроз різного походження, містять приклади конкретних дій, рекомендації щодо підготовки і планування на випадок надзвичайних ситуацій, реагування та відновлення.

Також існує низка секторальних планів (Public Summary of Sector Security and Resilience Plans), реалізація яких спрямована на забезпечення стійкості критичної інфраструктури, забезпечення безперервності бізнес-процесів тощо [5].

Одним із базових документів Великої Британії, з урахуванням якого різні суб'єкти формують плани на випадок надзвичайних подій та ліквідації їх наслідків, є Національний реєстр ризиків (National Risk Register).

Він періодично оновлюється і є загальнодоступною версією Національної оцінки ризиків (National Risk Assessment), яка є складовою Стратегії національної безпеки і містить детальний аналіз безпекового середовища з ідентифікацією актуальних і потенційних загроз і небезпеку розумінні Закону про надзвичайні ситуації. Цей документ є закритим [6].

Національний реєстр ризиків складається із 4 частин:

У частині 1 наводяться принципи формування Реєстру і загальна характеристика ризиків, які до нього включені, із визначенням

ймовірностей їх настання і прогнозних оцінок їх негативного впливу на суспільство і державу.

Частина 2 характеризує можливі наслідки різних надзвичайних ситуацій (порушення у транспортній системі, повінь, терористичний акт тощо). Також у цій частині пропонується перелік простих дій, виконання яких може допомогти громадянину захистити себе, свою родину або бізнес.

У частині 3 докладніше аналізується кожен із ризиків і їх наслідки, у т.ч. у розрізі регіональних особливостей, а також діяльність уповноважених урядових та інших структур, спрямована на забезпечення готовності до відповідної надзвичайної ситуації, можливе попередження або завчасне виявлення такої загрози, посилення координації дій різних суб'єктів. Також містяться рекомендації для громадян щодо їх дій у разі настання відповідної події/ситуації, довідкова інформація та посилання на інформаційні ресурси, які допоможуть окремим особам, підприємствам та громадам спланувати заходи з реагування на конкретні надзвичайні ситуації [6].

У частині 4 надається характеристика методології підготовки документа, зокрема, щодо ідентифікації, оцінки та ранжування ризиків [6].

Національний реєстр ризиків розміщується на офіційній вебсторінці Уряду ВБ, де також містяться посилання на законодавчі акти та керівні документи щодо підготовки та реагування на певну загрозу.

Враховуючи адміністративний устрій Великої Британії у документі враховані особливості організації відповідної діяльності в Англії, Уельсі, Шотландії та Північній Ірландії, з якими можна ознайомитись, перейшовши за запропонованими посиланнями [6].

Слід зазначити, що 23 листопада 2015 року уряд Великої Британії оприлюднило «Стратегію національної безпеки і Стратегічний огляд в області оборони і безпеки» (National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015 - SDSR-2015) [7, с. 209; 8]. У цьому документі,

зокрема, визначаються основні напрямки розвитку британських збройних сил і силових структур на період до 2025 року.

Треба сказати, що до 2015 року в Великобританії діяла Стратегія національної безпеки 2008 року – масштабний програмний документ, що охоплює весь спектр загроз безпеки в сучасному світі, включаючи зміну клімату, бідність, стихійні лиха, тероризм, кібератаки, який вперше в історії був заснований не на старій концепції «цивільної оборони» часів холодної війни, а на нову схему, що поєднувала готовність спеціальних служб до надзвичайних ситуацій за участю рядових громадян в забезпеченні безпеки на місцях.

У зв'язку зі зростаючою терористичною загрозою Стратегія 2015 року суттєво скоригувала (на противагу Стратегії 2008 року) найбільш важливі пріоритети розвитку британських збройних сил. Згідно з новою Стратегією, – це: введення в дію авіаносців типу Queen Elizabeth; сумарне придбання 138 винищувачів п'ятого покоління; продовження терміну служби винищувачів Eurofighter Typhoon Королівських ВПС до 2040 року; придбання для Королівських ВПС дев'яти американських базових патрульних літаків Boeing P-8A Poseidon; формування в складі сухопутних військ до 2025 року двох ударних (Strike) бригад для швидкого розгортання; загальне збільшення чисельності сил для «швидкого розгортання» з 30 тисяч осіб по SDSR-2010 до 50 тисяч осіб і інші [9].

У Великобританії третій за величиною в світі оборонний бюджет, служби безпеки світового рівня і міцна позиція в НАТО. Це говорить, що у неї є хороша база для відповіді на найгостріші виклики безпеки. Великобританія має намір продовжувати співпрацювати з союзниками по НАТО, європейськими країнами-сусідами і структурами ЄС, що має зробити внесок в забезпечення безпеки та стабільності на європейському континенті.

Отже, ключовими напрямками оновленої Стратегії Великобританії у

сфері національної безпеки є переозброєння і модернізація збройних сил з метою захисту від тероризму і зовнішніх загроз.

Модель національної безпеки Великої Британії належить до моделі світового панування.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави зазначити, що англійська стратегія передбачає, що Великобританія займає сприятливе становище для отримання вигоди від глобалізації. Одночасно вона бере на себе обов'язок контролювати загрози, спричинені глобалізацією. При цьому загрози поділяються на такі категорії:

- економічні (загрози відкритим ринкам, світовій фінансовій стабільності, потенційні загрози міжнародній торгівлі);
- технологічні (Інтернет);
- демографічні (зростання населення, і пов'язані з цим проблеми з нестачею їжі та води, зростанням безробіття, міграцією);
- війни та військові конфлікти.

В англійській стратегії велике місце відведено питанням зміни клімату. Ця проблема для Англії як острівної держави становить найбільшу загрозу національній безпеці. У зв'язку з цим її рішення є життєво необхідним. Стратегія Великобританії націлена на забезпечення національної безпеки країни, вона побудована на основі нової схеми, яка поєднує готовність спеціальних служб до надзвичайних ситуацій за участю пересічних громадян у забезпеченні безпеки в регіонах. У ній наголошується, що громадяни мають бути готовими ефективно відповідати на всі види потенційних загроз від природних лих, як, наприклад, повені до терористичних актів. Стратегія Великобританії виходить із «практичного застосування», наприклад, передбачає створення національного реєстру потенційних ризиків, доступного всім громадянам країни.

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що в Україні потрібно розробили загальний рамковий стратегічний документ – «Стратегія національної безпеки до 2030 року», де передбачити: глобальну безпеку,

європейську безпеку, міжнародну безпеку, розвиток систем національної безпеки та прогнозування подальших етапів формування державної політики у сфері національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Aleshin A. Scientific Discourse Role in the UK National Security Strategy Transformation. *Analysis & Forecasting. Journal of IMEMO*, 2021, no 4, pp. 72-84. <https://doi.org/10.20542/afij-2021-4-72-84>
2. Напсо М.Б. Правовые основы защиты этнонациональных интересов в условиях глобализации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2010. 230 с.
3. Косолапов Н. Национальная безопасность в меняющемся мире (Кдискуссии о содержании понятия). *МЭ И МО*. 1992. № 10. С. 67-75.
4. Синдеев А. А. Общая политика обороны и безопасности ЕС: подход Германии. *Общество: политика, экономика, право*. 2016. № 8. С. 9-13.
5. Резнікова О.О., Місюра А.О. Шляхи модернізації системи забезпечення національної безпеки у контексті розбудови національної стійкості. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ_NatRes-fd32c.pdf.
6. A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy. UK Government. 2010. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf.
7. Бодрук О.С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти / Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Київ, 2016. 300 с.
8. Новая стратегия национальной безопасности Великобритании. URL: <http://bmpd.livejournal.com/1593414.html>.
9. Klimova A.S. Ensuring the national security of great britain from D. Cameron to T. May: strategies and realities // *RUDN Journal of Political Science*. 2018. Vol. 20. N. 4. P. 578-594. <https://doi.org/10.22363/2313-1438-2018-20-4-578-594>

REFERENCES

1. Aleshin A. (2021) Scientific Discourse Role in the UK National Security Strategy Transformation. Analysis & Forecasting. Journal of IMEMO, 2021, no 4: 72-84. <https://doi.org/10.20542/afij-2021-4-72-84> [in Russian].
2. Napso, M.B. (2010), Pravovyye osnovy zashchity etnonatsionalnykh interesov v usloviyakh globalizatsii: avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk [Legal bases of protection of ethnonational interests in the conditions of globalization: author's ref. dis. ... Cand. jurid. Science], Krasnodar [in Russian].
3. Kosolapov, N. (1992), Natsionalnaya bezopasnost v menyayushchemsya mire (K diskussii o sodержanii ponyatiya) [National security in a changing world (On the discussion of the content of the concept)], ME I MO - ME AND MO, Vol. 10: 67-75 [in Russian].
4. Sindeyev, A.A. (2016), Obshchaya politika bezopasnosti i oborony ES: podkhod Germanii [Common security and defense policy of the EU: the approach of Germany], Obshchestvo: politika. ekonomika. pravo - Society: politics, economics, law, Vol. 8: 9-13. [in Russian].
5. Reznikova, O.O. & Misyura, A.O. Shlyakhi modernizatsii sistemi zabezpechennya natsionalnoi bezpeki u konteksti rozbudovi natsionalnoi stiykosti [Ways to modernize the system of national security in the context of building national stability], Retrieved from http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ_NatRes-fd32c.pdf [in Ukrainian].
6. A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy. UK Government, 2010. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf [in English].
7. Bodruk, O.S. (2016), Strukturi voennoi bezpeki: natsionalniy ta mizhnarodniy aspekti [Structures of military security: national and international aspects], Kiyv [in Ukrainian].
8. Novaya strategiya natsionalnoy bezopasnosti Velikobritanii [The new national security strategy of Great Britain], Retrieved from <http://bmpd.livejournal.com/1593414.html> [in Russian].

9. Klimova A.S. Ensuring the national security of great Britain from D. Cameron to T. May: strategies and realities // RUDN Journal of Political Science. 2018. Vol. 20. N. 4: 578-594. <https://doi.org/10.22363/2313-1438-2018-20-4-578-594>

*Подано до редакції 3.11.2022 р.
Прийнято до друку 2.12.2022 р.*